

ADRA, o.p.s.

Markova 600/6, 158 00 Praha
IČ: 61388122, DIČ: CZ61388122
Tel.: 734795306,
E-mail: adra@adra.cz
Web: www.adra.cz

Zpráva o výsledcích dotazníkového šetření o potřebách učitelů v oblasti GRV

se zaměřením na střední odborné školy

Dotazníkové šetření o potřebách učitelů proběhlo v rámci projektu Opravdový svět,
ADRA, o. p. s. v roce 2020.

Projekt byl podpořen z prostředků České rozvojové agentury a Ministerstva zahraničních
věcí ČR v rámci programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR.

ADRA, o.p.s.

Markova 600/6, 158 00 Praha
IČ: 61388122, DIČ: CZ61388122
Tel.: 734795306,
E-mail: adra@adra.cz
Web: www.adra.cz

Úvod

Vážené kolegyně a kolegové,

následující zpráva vznikla na základě odpovědí dotazovaných učitelek a učitelů¹ v průběhu roku 2020 na téma využití globálního rozvojového vzdělávání (dále jen GRV) ve výuce na středních odborných školách.

Záměrem této zprávy je upozornit na aktuální situaci využití globálních témat ve výuce na úrovni odborných škol, vyhodnotit znalost a dostupnost těchto témat a využít tyto zjištění pro tvorbu nových metodických materiálů v průběhu roku 2021. Snahou je získat informace ohledně žádaného tematického obsahu, vhodné hodinové dotace a formy vzdělávacích materiálů.

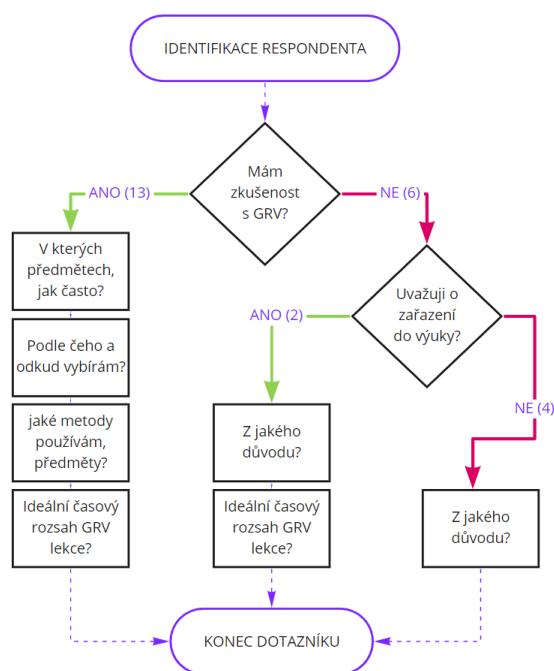
Dotazník o 49 otázkách, převážně kvalitativního charakteru, zodpovědělo 16 učitelů odborného vzdělávání a v rámci kontrolní skupiny tři učitelé gymnaziálního vzdělávání. Tímto bych rád poděkoval všem zapojeným kolegyním a kolegům, kteří během přesunu výuky do online prostředí poskytli své zkušenosti a zapojili se do dotazníkového šetření. Přípravy byly konzultovány s kolegyněmi z organizace ARPOK, děkujeme i za doporučení zaměřit se na odborné školy. Ke vzniku a svou konzultací také přispěl Mgr. Jiří Votava, Ph.D. (Institut vzdělávání a poradenství, ČZU) se svým profesním vhledem do odborného školství.

Vojtěch Marek, vedoucí projektu Opravdový svět (ADRA)

¹ Dále ve zprávě zmiňujeme učitele a respondenty, ale máme na mysli současně učitelky a respondentky.

Metodologie

Příprava dotazníku proběhla v textovém editoru, následně byla přepsána do Google formuláře a nadále upravována a větvena dle logické posloupnosti odpovědí. Následující diagram znázorňuje větvení finálního dotazníkové online formuláře.

Dotazník se tedy skládá z několika dílčích částí a dle předchozích odpovědí se liší obsah navazujících otázek. Z diagramu je patrné, že se nejvíce respondentů (13) dopovědělo, že mají zkušenost s GRV.

Dotazník byl distribuován na více než 1500 vyučujících převážně středních odborných škol. Na základě součtu odpovědí se podařilo posbírat 19 kompletních dotazníků. Předpokládaná návratnost 4 %, ověřená v předchozích průzkumech se nepotvrdila, vzhledem k aktuální návratnosti mírně přes 1 %. Výsledky dotazníku nejsou vzhledem k dobrovolnému výběru respondentů, zda dotazník vyplní či, nikoliv, reprezentativní. Navzdory tomu jsou pro nás výsledky inspirativní pro určení dalšího postupu při tvorbě metodických podkladů s ohledem na střední odborné školy.

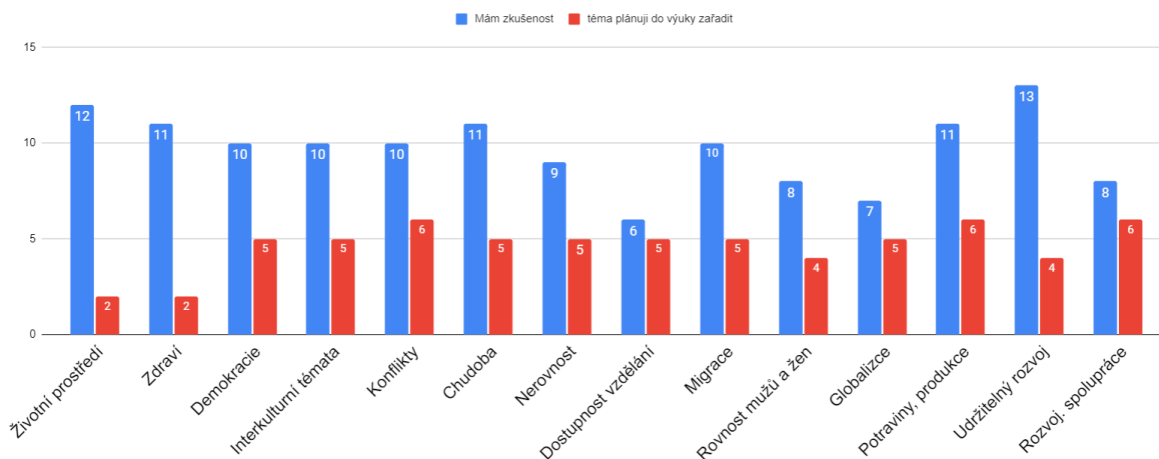
Výsledky dotazníkového šetření

Následující kapitola představuje rozbor výsledků jednotlivých otázek. Součástí většiny otázek je interpretace kvalitativních odpovědí, některá otázky jsou doplněny vybranými komentáři z kvantitativních otázek. Tato část neobsahuje otázky týkající se větvení dotazníku, jelikož jsou vyobrazeny v metodologické části zprávy.

Následující otázky jsou členěny dle posloupnosti dotazníku a nereflektují diagram větvení. Některé otázky jsou pro to označeny doplněním, že jde o specifickou kategorii respondenta. Neoznačené otázky náleží učitelům, kteří mají zkušenost s GRV.

Otázka 1

S jakými tématy výuky o globálních souvislostech / globálního rozvojového vzdělávání již máte zkušenost a/nebo plánujete jejich zařazení?

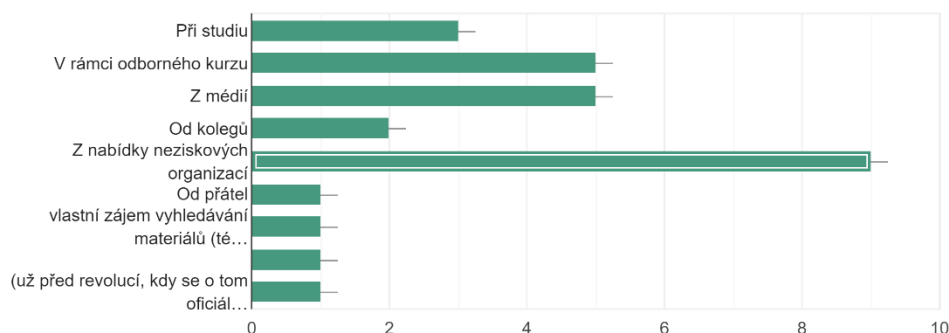
Závěr otázky: V kategorii „Má zkušenost“ jsou zastoupena všechna témata, podobně jako plánování zařazení témat do výuky. Nejvíce zkušeností mají respondenti s tématy: udržitelný rozvoj, životní prostředí, zdraví a chudoba. Kategorie dostupná zdravotní péče a globalizace jsou zastoupeny nejméně z hlediska zkušeností. Nedá se však vyvodit žádné zcela nepokryté téma, proto je možné se zaměřit na kteroukoliv z oblastí.

Otázka 2

Při jaké příležitosti jste se poprvé setkal/a s tématy globálního rozvojového vzdělávání/ globálních témat/souvislostí?

Při jaké příležitosti jste se poprvé setkala s tématy globálního rozvojového vzdělávání/ globálních témat/souvislostí?

13 odpovědí

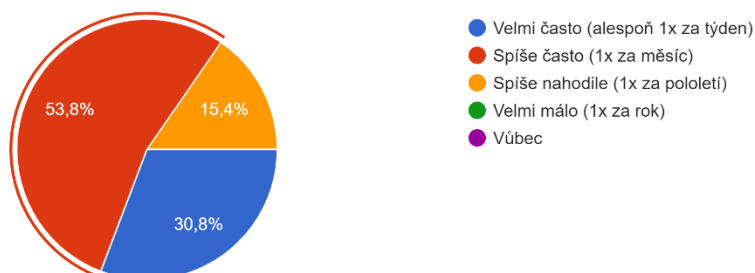
Závěr otázky: Nejvíce je zastoupena odpověď „Z nabídky neziskových organizací“. Zároveň předpokládáme, vzhledem k potenciálně spřízněným respondentům, že se nemusí jednat o obecnou skutečnost.

Otázka 3

Jak často zařazujete témata globální výchovy do výuky?

Jak často zařazujete témata globální výchovy do výuky?

13 odpovědí

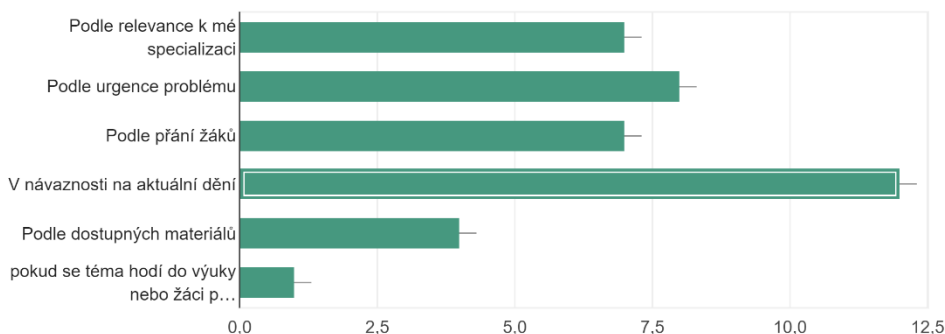
Závěr otázky: Nejvíce respondentů uvedlo, že témata GRV zařazují 1x za měsíc.

Otázka 4

Podle čeho vybíráte, která témata do výuky zařadit?

Podle čeho vybíráte, která témata do výuky zařadit?

13 odpovědí

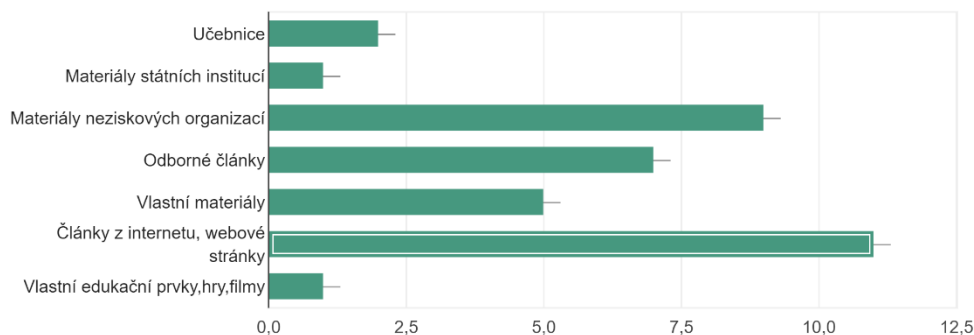
Závěr otázky: Respondenti vybírají témata do výuky nejvíce v návaznosti na aktuální dění.

Otázka 5

Jaké materiály využíváte při výuce globálních témat? Je nabídka materiálů dostatečná?

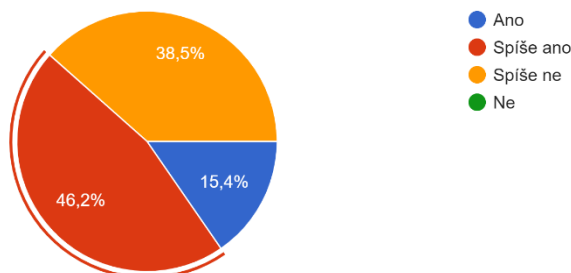
Jaké materiály využíváte při výuce globálních témat? Vyberte prosím dva nejčastější zdroje.

13 odpovědí

Považujete nabídku materiálů ke globálním tématům (výukové lekce, podklady k výuce, kurzy) za dostatečnou?

13 odpovědí

Zdůvodněte prosím svou odpověď na předchozí otázku, citace vybraných respondentů:

pokud si materiály vyhledávám, nemám ucelený přehled, nejsem si jistá odborností a pravdivostí nalezených údajů

Dostupných materiálů je mnoho, stačí je najít (Člověk v nouzi, Občankáři, Společenské vědy, mnohé neziskovky, pedagogické fakulty, Divadlo Fórum, ...). Navíc učitelé ZSV jsou velmi sdílní.

S výjimkou úložišť na Wikiverzitě (na jejichž vzniku jsem se často podílel) nepoužívám téměř žádné materiály vytvářené přímo jako materiály pro výuku, ale spíše přímo tematické publikace neziskových organizací, odborné weby a texty atd. Tedy, pro mé účely je toho dost, ale není to nabídka výukových materiálů v pravém smyslu slova.

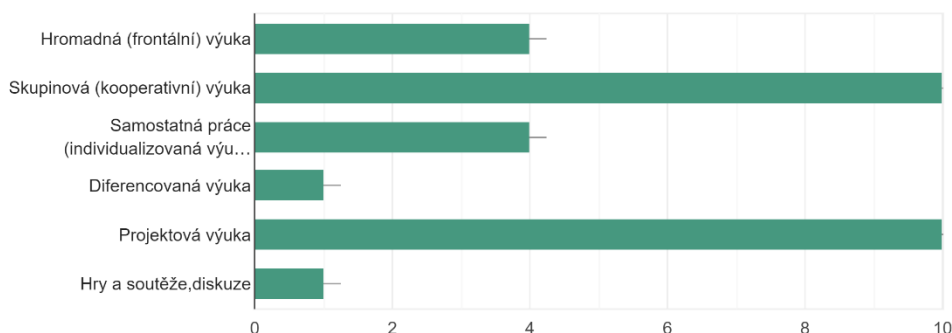
Závěr otázky: Respondenti nejčastěji využívají články z internetu, zároveň ale upozorňují na neucelený přehled a nejasnost v pravdivosti. Cituji „*pokud si materiály vyhledávám, nemám ucelený přehled, nejsem si jistá odborností a pravdivostí nalezených údajů*“. Většina respondentů (61,5 %) považuje nabídku materiálů ke GRV za dostatečnou. Dále uvádějí, že je zdrojů mnoho, když víme kde hledat, i když se nejedná o výukové materiály „*v pravém slova smyslu*“. Ukazuje se výhoda sdílení a síťování např. u učitelů ZSV.

Otázka 6

Jaké organizační formy a metody výuky nejčastěji využíváte při výuce globálních témat?

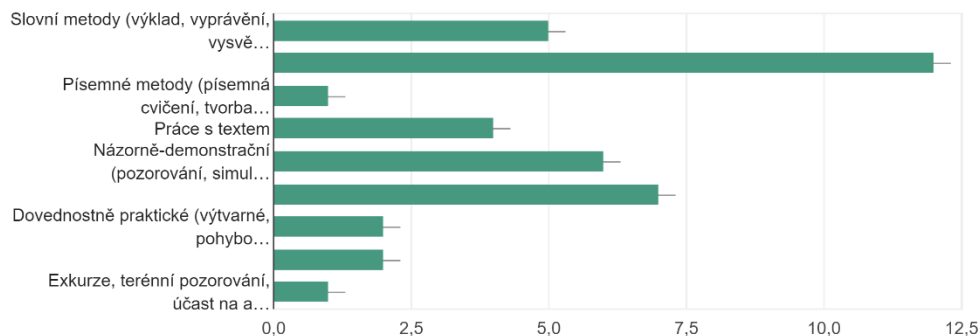
Jaké organizační formy výuky nejčastěji využíváte při výuce globálních témat? Uved'te prosím maximálně dvě možnosti.

13 odpovědí

Jaké výukové metody nejčastěji využíváte při výuce globálních témat? Uved'te prosím maximálně tři možnosti.

13 odpovědí

Své předchozí odpovědi prosím zdůvodněte, citace vybraných respondentů:

Vše aktivizující je dobré, jen nedopustit výuku křída -tabule -frontálně.

Nutné je maximální zapojení studentů a zároveň procvičování dovedností čtenářské a mediální gramotnosti, dále argumentační dovednosti (ústní i písemné).

Dialog je důležitý, protože objasňuje postoje, doplňuje informace, názornost je důležitá jako prostředek k upoutání pozornosti a zájmu žáků, práce s textem slouží jako podklad k vyučování a zdroj informací.

Závěr otázky: Z organizačních forem jsou nejvíce zastoupeny projektová a skupinová výuka. U výukových metod se jedná převážně o kooperativní metody. Zároveň to jsou dle respondentů nejvíce zastoupené metody, ne však jediné. Aktivizace napomáhá učení, citují „Vše aktivizující je dobré, jen nedopustit výuku křída -tabule -frontálně“.

Otázka 7

Jaké kompetence, hodnoty a postoje podle Vás rozvíjí výuka globálních témat a souvislostí / globálního rozvojového vzdělávání?

Citace vybraných respondentů:

Spolupráce, tolerance, angažovanost.

Kompetence k řešení problémů, komunikativní a sociální kompetence.

Kompetence k občanství, k socializaci, k rozvoji kritického myšlení.

Aktivní přístup k životu, sounáležitost všeho živého, komplexní pohled na problémy planety.

Dovednost zamyslet se a zaujmout postoj k rozmanitým problémům.

Postoje ke společnosti, k politice, vztahy mezi lidmi, emoce, etiku, hodnotové nastavení.

Kompetence vlastního úsudku a racionálního využívání zdrojů, kompetence pochopení řešení globálních problémů současnosti, komplikovanost správných řešení, participace.

Primárně obecně osobnostní a občanské, sekundárně odborné podle tématu.

Odpovědnost, vděčnost, sounáležitost, solidarita.

Kompetence k řešení problémů, komunikativní, sociální, občanské i pracovní.

Ochrana životního prostředí, tolerance, prevence nežádoucího chování

Závěr otázky: Otázka kompetencí ve výuce je pro respondenty významná v GRV tématech, zahrnuje hodnotové nastavení a dotýká se výchovných cílů ve vzdělávání.

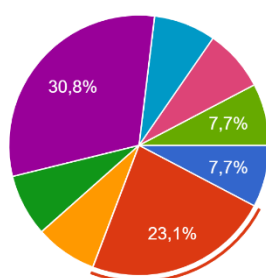
Otázka 8

Výuka globálních témat má svá specifika. Kolik času je podle Vás třeba věnovat výuce jednoho tématu?

Respondenti praktikující GRV:

Výuka globálních témat má svá specifika. Kolik času je podle Vás třeba věnovat výuce jednoho tématu?

13 odpovědí

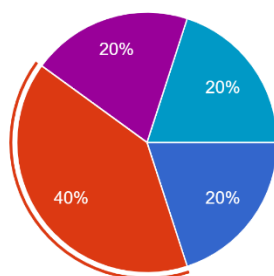

- Jedna vyučovací hodina (45 minut)
- Projektový blok (2x 45 minut)
- Projektový blok (3x 45 minut)
- Projektový blok (4x 45 minut)
- Projektový den
- časté projekty v různých předmětech
- Projektové dny jsou vynikající, ale organizačně složité, proto je zařazují j...
- Nedá se říci. Co je „jedno téma“. Někdy se jednou věcí zabýváme týden, a pak...

Respondenti uvažující o zařazení GRV do výuky:

Kolik času v harmonogramu byste zvládl/a věnovat výuce globálních témat a souvislostí?

5 odpovědí

- Jedna vyučovací hodina (45 minut)
- Projektový blok (2x 45 minut)
- Projektový blok (3x 45 minut)
- Projektový blok (4x 45 minut)
- Projektový den
- dvě - tři vyučovací hodiny

Zdůvodněte prosím svou odpověď na předchozí otázku, citace vybraných respondentů:

Je to časově náročné, takovému tématu věnujeme zpravidla 2–3 po sobě následující vyučovací hodiny.

Vyučovací hodina je příliš krátká na to, aby se komplexně a náležitě probralo dané téma. S tématem je potřeba pracovat jinak než jen metodou frontálního výkladu. A to chce svůj čas.

Témata jsou velmi široká, proto je třeba jim věnovat dostatek čas bez přerušení.

Více času, více forem.

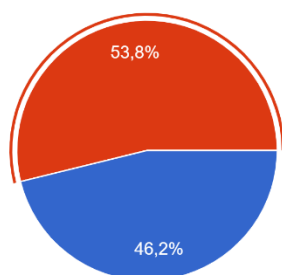
Závěr otázky: Nejvíce je zastoupena výuka na dvě vyučovací jednotky, cituji „*Vyučovací hodina je příliš krátká na to, aby se komplexně a náležitě probralo dané téma*“. Zároveň je však kladen důraz, pro obhájení delší časové dotace, na rozmanitost organizačních forem, a návrh o rozfázování GRV témat do více navazujících bloků.

Otázka 9

V jakých předmětech by měla být globální témata podle Vás vyučována?

V jakých předmětech by měla být globální témata podle Vás vyučována?

13 odpovědí

- V předmětech obsahově odpovídajících danému tématu (geografická témata v zeměpisu, sociální nerovnost v občanské výchově apod.)
- Uvítal(a) bych mezioborové propojení v "netradičních" předmětech (matematika, biologie, dějepis)

Uvedte prosím konkrétní předměty.

Jedná se o zcela zásadní součást kurikula, která by měla být vyučována napříč všemi předměty, pokud by s tím byli vyučující srozuměni a dokázali z toho vytěžit pozitivní přínos pro svoji práci.

měla by probíhat napříč všemi předměty

Propojit je možno libovolné předměty, když se to dobře připraví (v biologii se proberou ekologické souvislosti, v dějepisu historické atd., v matematice se zpracují statistická data, informatika a český jazyk se využijí při výrobě výstupů atd.).

Závěr otázky: GRV by mělo být zastoupeno ve všech předmětech průřezově a je tak možno učinit i napříč odbornými předměty, cituji „*Jedná se o zcela zásadní součást kurikula, která by měla být vyučována napříč všemi předměty*“.

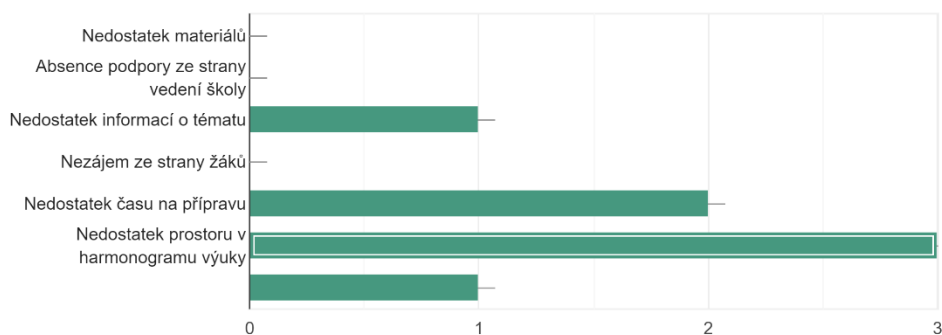
Otázka 10

Pokuste se prosím identifikovat největší překážky, proč se Vám to nepodařilo.

Respondenti uvažující o zařazení GRV do výuky:

Pokuste se prosím identifikovat největší překážky, proč se Vám to nepodařilo.

5 odpovědí

Závěr otázky: Největší překážkou ve výuce je uváděný nedostatek času, jde tedy o reakci na množství látky, kterou musí učitel probrat.

Závěr

Z deseti výše uvedených souborů otázek plynou následující tvrzení, která odkazují na konkrétní respondenty zapojené do šetření, nejedná se tedy o reprezentativní vzorek. I tak lze šetření díky kvalitativní části shrnout následujícími výroky.

- Všechna témata GRV jsou zastoupena v praxi i požadovaným tematickým okruhům učitelů. Z šetření se nedá vyvodit žádné významně méně obsažené téma GRV.
- Nejvíce respondentů v oblasti GRV čerpá z nabídky neziskových organizací. Zdrojem materiálů jsou nejčastěji články z internetu a vzdělávací internetové portály. Většina respondentů (62 %) považuje nabídku materiálů ke GRV za dostatečnou. Nejedná se však vždy o výukové materiály pedagogického charakteru.
- Četnost zařazení GRV do výuky je nejčastěji jedenkrát za měsíc a jedná se o témata spojená s aktuálním děním u nás či ve světě. Se zastoupením ve všech předmětech průřezově, a je tak možno učinit i napříč odbornými předměty.
- Největší překážkou ve výuce je uváděný nedostatek času, jde tedy o reakci na množství látky, kterou musí učitel probrat. Nejvíce je zastoupena výuka na dvě vyučovací jednotky.
- Kooperativní metody jsou nejvíce používané a zároveň nevhodnější pro výuku GRV. Zároveň je kladen velký důraz na naplňování výchovných cílů týkajících se hodnotového nastavení žáků. Dále je kladen důraz na rozmanitost organizačních forem, a návrh na rozfázování GRV témat do více navazujících bloků.

Díky těmto výrokům se nám podařilo vyvodit, že témata GRV probíraná v odborných předmětech se zdaleka neliší od všeobecně vzdělávacích. Máme tak oporu v tom, že je GRV možné zařadit do výuky průřezově napříč všemi předměty. Zároveň jsme získali větší přehled o organizačních požadavcích učitelů (četnost lekcí, časová dotace, formy a metody výuky) a v neposlední řadě víme, jaké jsou nejčastější překážky učitele zařazovat GRV do výuky.

Závěrem bych rád citoval jednoho z respondentů, „*Vše aktivizující je dobré, jen nedopustit výuku křída - tabule - frontálně*“.